

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№11

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 687 sahifa.
2025-yil, noyabr*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

YASHIL TRANSPORT SIYOSATINING BARQAROR RIVOJLANISH VA TARMOQLARARO INTEGRATSIYADAGI O'RNI	21
Rahmonov Rasul Ne'matovich	
BANK AKTIVLARI VA PASSIVLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	34
Safarov Sanjar Ravshan o'g'li	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI	38
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
HUDUDIIY XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA MODELII	43
Maxmudova Nozimaxon Baxriddinxonovna	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	50
A.A. Ismailov	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING MEXANIZMINI SAMARALI TASHKILLASHTIRISHDA MOLIYAVIIY MANBALARNI SHAKLLANTIRISHNI YO'NALISHLARI	56
Mansurov Mansur Alisherovich	
ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEXANIZMLARINING FUNKSIYALARI	61
Aliqulov Aziz Haydarjonovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYALASHNING XALQARO MODELLARINI O'ZBEKISTON KORXONALARIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	66
Yormamatov Qodirjon Juraqulovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT OMILLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	71
Yaxshiyev Shahzod Sherari o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARI VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI BO'YICHA XORIJIY TAJIRIBALARI	78
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR TA'JIRIBASI	84
Aripov Abdulaziz Sakijonovich	
YASHIL ENERGETIKA RIVOJLANISHINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH	89
Bobokulova Muhabbat Muhammadiyeva	
ELEKTRON TO'LOVLAR VA POS TIZIMLARI — KICHIK BIZNESDA SAMARASI VA XAVFLARI	93
To'liqinov Dilshodxo'ja Olim o'g'li	
MINTAQADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	98
Yusubov In'omjon Ikram o'g'li	
SOLIQ SIYOSATINI RAQAMLI BOSHQARISH ORQALI BUDJET DAROMADLARINI BARQARORLASHTIRISH STRATEGIYASI	103
Xodjimatomov Xamidullo Mamirjonovich	
OZIQ-OVQAT TOVARLARI B2B BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIIY MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	108
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi	
FARMASEVTIKA SANOATIDA INVESTITSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH	113
Yaqubov Timurbek G'anibekovich	
SHAXSNI OVOZI ASOSIDA IDENTIFIKATSIYALASH VA AUTENTIFIKATSIYALASH ALGORITMLARI	123
Ozoda Sabirova Shermamaxamatovna	

YASHIL IQTISODIYOT — BARQAROR RIVOJLANISH GENERATORI	129
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
CHET EL MEHMONXONA TARMOQLARINING BRENDING STRATEGIYALARINI O'RGANISH	133
Ergashev Oybek Mamarasul o'g'li	
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING MOLIVAVIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	144
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
TRANSPORT TIZIMI SOHASI KORXONALARINING INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH YO'NALISHLARI	152
Ismailov Akmal Maxsudovich, Abilqosimova Shaxlo Sodiқ qizi	
MEHMONXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNING O'RNI VA AHAMIYATI	158
Abduxamidov Sarvar Adxamovich, Normurodiv Tal'at Normurodiv o'g'li	
KORXONALARDA HR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	163
Aminova Shaxnoza Aziz qizi	
JAHON IQTISODIYOTIDA OZIқ-OVQAT XAFSIZLIK RO'LI	168
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
ТУРИСТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ КАРАКАЛПАКСТАНА И СУЩЕСТВУЮЩАЯ ИНФРАСТРУКТУРА	174
Хошимова Камилла Навфал қизи	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARI: REKREATIONS TURIZM SOHASIDA QO'LLASH TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	184
Najmitdinov G'ayratbek Sharifovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VIRTUAL TA'LIM PLATFORMALARI: TEXNIK VA PEDAGOGIK TALABLAR, TIZIMLI TAHLIL VA IQTISODIY JIATLAR	189
Turayeva Adiba Ikramovna	
ICHKI AUDIT TIZIMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	193
Nuridinova Barchinoy Xusniddin qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	199
Xaitbaev Jasurbek Otaxanovich	
MINTAQANING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI	204
Raimboyeva Mashhura Davronbek qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	210
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
ISLOMIY MOLIVALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELEKTNING DOLZARBLIGI	217
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKINI SOLIQQA TORTISH MASALALARI	222
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	225
Abdukhalikova Komila Abdukhalikovna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	229
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'NALISHLARI: TAHLIL VA TAKLIFLAR	233
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	238
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDA YASHIL MOLIVALASHTIRISHNING NAZARIY JIATLARI	245
Xalikov S. X.	

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	245
Xudayberganov Jasur Baxodirovich	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	251
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BYUDJETLASHTIRISH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	257
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	261
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RESURSLARNI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH.....	268
Avulchayeva Feruza Jurakuziyevna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
ZAMONAVIY ISH JOYLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLARNING ROLI	276
Tulyaganova Aziza	
ISLOMIY MOLIALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKTNING DOLZARBLIGI.....	281
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
TURIZM MARKETINGINING NAZARIY ASOSLARI, ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	286
Xamidov Otabek Bakidjanovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMINI STATISTIK BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI	290
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
ЭКОЛОГАМ ПОЧЕТ И УВАЖЕНИЕ	298
Максудова Шахиста	
DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNING MOHIYATI VA ULARNING O'ZGARISH TENDENTSIYALARI	304
Jo'raev Farruxbek Muxiddin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIALASHTIRISH XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	307
Inomjonov Islomjon Iloxomjon o'g'li	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	311
Abdukhalkova Komila Abdukhalkovna	
МОБИЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ.....	315
Хурамова Фарангиз Учкун кизи	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ НАЛОГОВ И АКЦИЗНАЯ РЕФОРМА УЗБЕКИСТАНА В ВТО	319
Дамир Рустамович Абдулов	
BANK TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR SHAROITIDA LIKVIDLILIK RISKINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	324
Alimov Baxtiyor Murodovich	
BANK AUDITINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	335
Narziyev Xayotjon Azamatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH MASALALARI.....	343
Abdimuminova Saodat Taxirjonovna	
TO'QIMACHILIK SANOAT MAXSULOTLARI EKSPORT FAOLIYATI TAHLILI VA BRENDIDA LIDERLIK TUSHINCHALARI	352
Abdulazizova Xushnoza Nayabovna	

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ОТХОДАМИ НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ АДАПТАЦИИ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	357
Д. Мейлиева	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TIZIMIDA KASBDOSHLAR TOMONIDAN BAHOLASH (PEER REVIEW) TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	361
Parpiyev Jaxongir Ilhomjonovich	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ (BIG DATA) В УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЯХ.....	366
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
O'ZBEKISTONDA SUVGA BO'LGAN TALABNI VAQTLI QATORLAR ORQALI TAHLIL QILISH	375
Sarvar Mamasoliyev	
BOSHQARUV VA NAZORAT MAQSADLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TASHKIL ETISH	383
Isomuxamedov Akbarjon Boxodir o'g'li	
MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	389
Salomat NOROVA	
O'ZBEKISTON TURIZM BREND BOZORINING HOZIRGI HOLATI VA TENDENSIYALARI.....	394
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODOLOGIYASI.....	404
Qodirov Baxodirjon Tursunovich	
O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA YAGONA INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI PORTALINING O'RNI VA AHAMIYATI	408
Dehqonov G'ayratjon Raximovich	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION HAMDA TIJORATLASHTIRISH MASALALARI	414
Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li	
OLIY IQTISODIY TA'LIM ORQALI EKO-INNOVATSIYALAR VA "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RAG'BATLANTIRISH MEKANIZMLARI: SIYOSIY VA INSTITUTSIONAL DOIRALAR	418
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH — ZAMON TALABI.....	427
Narzullaev Oybek Narzullaevich	
BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHDA JURNAL-ORDER SHAKLINING AHAMIYATI.....	433
Axmedjanov Abdufoto	
KENDALL VA SPEARMAN TARTIBIY KORRELYATSIYA KOEFFITSIYENTLARI ASOSIDA YASHIL IQTISODIYOT INDIKATORLARINING STATISTIK O'ZARO TA'SIRINI MODELLASHTIRISH	437
Muradov Rustamjon Sobitxonovich	
ИНТЕНСИВНЫЕ И ЭКСТЕНСИВНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В РЕГУЛИРОВАНИИ СПРОСА.....	442
Аминджанова Румейса Батыровна, Камилова Наргиза Абдукахоровна	
ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ТУРИЗМЕ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И УЗБЕКСКАЯ ПРАКТИКА	445
Азимова Шахло Таировна	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XAQARO STANDARTLARIGA O'TISHNING HOLATI VA TAHLILI	450
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
UZUM EKSPORT QILUVCHI KOMPANIYALARDA YASHIL O'TISH JARAYONINI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN EKO-MARKETING VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI INTEGRATSIYALASH.....	454
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINING TAHLILI: OPTIMALLASHTIRISH VA SAMARADORLIKNING YANGICHA USULLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	461
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	
INVESTITSIYALARNING KIRIB KELISHIGA TO'SQINLIK QILUVCHI MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI.....	467
Alimova Dilafro'z Tohir qizi	

FARMATSEVTIKA KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOT SHAKLLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTORLAR UCHUN AXBOROT OCHIQLIGINI TA'MINLASH	470
Turdikulova Gulshad Nurmamatovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING AHAMIYATI.....	477
Uztemirov Alisher Aktam o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT TARMOQLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN BANDLIK TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	482
Tursunov Bekmuxammad Omonovich	
XORIY TAJRIBALARIDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH TARTIBI METODOLOGIYASINING MAVJUD METODLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI.....	489
Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNING KONSEPTUAL ASOSLARI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O'RNI.....	496
Ramatillaev M.R.	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASH VA DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	502
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARI O'RTASIDAGI RAQOBATNI BAHOLASH VA KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIYASI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	506
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich	
XALQARO REYTING TASHKILOTLARINING OLIY TA'LIM MUASSASALARIGA TA'SIRI VA MAVJUD PLATFORMALAR.....	515
O'rozboyev Xayrulla Murodboy o'g'li	
TALABALAR MOTIVATSIYASINING MEKANIZMLARI: LOYIHA ASOSIDAGI TA'LIM TEKNOLOGIYALARIDA.....	523
Kasimova (Mulladjanova) Nasiba Azimdjanyovna	
ISH KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA NORASMIY BANDLIKNI SOYADAN CHIQRISH BO'YICHA TAKLIFLAR ISHLAB CHIQRISH	531
Pulatov Dilshod Xaqberdiyevich, Maxkamova Shaxlo Yulchiyevna, Absamatov Baxrom Danakulovich	
KASBIY TA'LIM MAZMUNIDA TA'LIM VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI RAG'BATLANTIRISH ORQALI O'RTA BO'G'IN KADRLAR TAYYORLASHNING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	538
Tojiyev Sirojiddin Sayriddinovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI BOSHQARISH TIZIMINING TURLARI VA SHAKLLARI.....	542
Muminova Mavjuda Sharifovna	
SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNI STRATEGIK BOSHQARISH SAMARADORLIGI MASALALARI	547
Kadirkhodjayeva Nilufar Rahmatullayevna	
MHXSGA MUVOFIQ ASOSIY VOSITALAR HISOBINI TASHKIL ETISH MASALALARI.....	552
Aliyev Sherzod Abdixomidovich	
ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	558
Аллаева Г.Ж.	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH YO'NALISHLARI	564
Irisqulova Munisa Akmal qizi	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONLARI DOIRASIDA 2024-YILDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR TAHLILI	569
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
MINTAQA SANOATIDA AHOLI JON BOSHIGA YAQQ O'ZGARISHINING DINAMIK TAHLILI.....	574
Nabiyev G'ulom Abdusalomovich	

INFRATUZILMAVIY INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI	583
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
ПРОБЛЕМЫ ГЛОБАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В ЭКОЛОГИИ.....	587
Максудова Шахиста	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINING INVESTITSION FAOLIGINI OSHIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	593
B.Sh.Shadmanov	
ECONOMIC INDICATORS OF SUPPLY CHAIN EFFICIENCY IN UZBEKISTAN'S EXPORT SECTOR	597
Mukhammadiyaminova Shakhzoda Sherzodovna	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LAR HISOBI VA ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH.....	602
Muxtorova Maftuna Salohiddin qizi	
RAQAMLASHTIRISH JARAYONIDA BANKLARNING XAVFSIZLIGI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-AMALIY ASOSLARI	607
Aliyeva Umidaxon Xusanboyevna	
XIZMATLAR SOHASI VA KAMBAG'ALLIK O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIK.....	611
Dawletmuratov Adilbay Mirzabaeovich	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL CLUSTERS BASED ON THE PRINCIPLES OF A "GREEN ECONOMY"	615
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich, Kamolov Oybek Faxriddin o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СВОБОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОН В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	620
Халимжанов Дилшод Эргашбекович	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANISHDAGI O'RNI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	626
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
NAMANGAN VILOYATI TURIZM SOHASINING SO'NGGI YILLARDA RIVOJLANISHI VA STATISTIK TAHLILI	630
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI EKSPORTINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLOVCHI OMILLAR TAHLILI	634
Faxriddinov Bahriddin	
INNOVATSION SHAROITDA TO'QIMACHILIK SANOATI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	640
Sattarov Ilkhomjon Rahimjanovich	
IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA SUV RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	645
Nurmatov Norbek Jo'rayevich	
MINTAQA LOGISTIK XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION VA INSTITUTSIONAL ISTIQBOLLARI	652
Xalimov Javlonbek Shaxriyrovich	
KORXONALARNING BANKROTLIK EHTIMOLINI SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA PROGNOZLASH	659
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ ФИНАНСОВЫХ РЫНКОВ	665
Шомуродов Равшан Турсункулович	
MEDIA LOYIHALARINI BOSHQARISH: O'ZBEKISTON OAV AMALIYOTI TAHLILI	673
Yo'ldosheva Dilobar Jaxongir qizi	
O'QITISH NATIJALARINI ZAMONAVIY BAHOLASH TAMOYILLARI	677
Abdullayeva Sanobar Berdiyevna, Xujakulov Shaxriyor Shokir o'g'li	
MALAYZIYADA PROGRESSIV VA INKLYUZIV ISLOMIY MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISH: 2024-YIL TAJRIBASI VA NATIJALARI	681
Safarova Nasiba Gulmurod qizi	

MALAYZIYADA PROGRESSIV VA INKLYUZIV ISLOMIY MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISH: 2024-YIL TAJRIBASI VA NATIJALARI

Safarova Nasiba Gulmurod qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti assistenti

Email: n.safarova@tsue.uz

ORCID: 0009 0002 1923 7502

Annotatsiya. Ushbu maqolada Malayziyada islomiy moliya tizimini rivojlantirish bo'yicha 2024-yilda amalga oshirilgan asosiy siyosiy, tartibga soluvchi va institutsional tashabbuslar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot Bank Negara Malaysia (BNM)ning yillik hisobotlari, Maqasid Shariat ballari tizimi (MSS), Qiymatga asoslangan vositachilik (Value-Based Intermediation — VBI) amaliyoti hamda yashil sukuk va SRI (Sustainable and Responsible Investment) obligatsiyalari bozorining kengayishi haqidagi ma'lumotlarga tayangan holda olib borilgan. Maqolada islomiy moliya tizimining iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, ijtimoiy adolatni mustahkamlash va ekologik muvozanatni qo'llab-quvvatlashdagi o'rni chuqur tahlil etilgan. Shuningdek, Malayziya tajribasi asosida islomiy moliya sektorida barqarorlik, moliyaviy inklyuziya va shariatga muvofiqlik tamoyillarini amaliy joriy etishning mexanizmlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: islomiy moliya, qiymatga asoslangan vositachilik, yashil sukuk, Shariat muvofiqligi, moliyaviy inklyuziya, Malayziya tajribasi.

Abstract. This article provides a scholarly analysis of the key political, regulatory, and institutional initiatives implemented in Malaysia in 2024 to develop the Islamic finance system. The study is based on data from Bank Negara Malaysia (BNM) annual reports, the Maqasid Shariah Scorecard (MSS), the practice of Value-Based Intermediation (VBI), as well as the expansion of the green sukuk and Sustainable and Responsible Investment (SRI) bond markets. The article offers an in-depth examination of the role of the Islamic finance system in ensuring economic stability, social justice, and environmental sustainability.

Key words: Islamic finance, value-based intermediation, green sukuk, Sharia compliance, financial inclusion, Malaysian experience.

Аннотация. В данной статье проводится научный анализ основных политических, нормативных и институциональных инициатив, реализованных в Малайзии в 2024 году с целью развития системы исламских финансов. Исследование основано на данных годовых отчетов Банка Негара Малайзии (BNM), системе оценки Мақасид Шариата (MSS), практике посредничества, основанного на ценностях (Value-Based Intermediation — VBI), а также на расширении рынка «зеленых» сукуков и облигаций SRI (устойчивых и ответственных инвестиций). В статье подробно анализируется роль исламской финансовой системы в обеспечении экономической стабильности, социальной справедливости и экологической устойчивости.

Ключевые слова: исламское финансирование, посредничество на основе стоимости, зеленый сукук, соответствие шариату, финансовая доступность, опыт Малайзии.

KIRISH

So'nggi yillarda islomiy moliya global moliyaviy tizimning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Xususan, Malayziya bu sohada eng ilg'or mamlakatlardan biri sifatida e'tirof etiladi. Mamlakatda islomiy moliya institutlari faqat diniy tamoyillarga amal qiluvchi muqobil tizim sifatida emas, balki iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlovchi, ijtimoiy adolatni ta'minlovchi va barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi muhim mexanizm sifatida qaraladi. Malayziya tajribasi shariatga asoslangan moliyaviy vositalarni zamonaviy iqtisodiy mexanizmlar bilan uyg'unlashtirish, innovatsion moliyaviy mahsulotlarni joriy etish va ularni keng jamoatchilik o'rtasida ommalashtirish orqali dunyoda o'ziga xos "Malayziya modeli"ni shakllantirgan.

Bank Negara Malaysia (BNM)ning 2024-yilgi faoliyati aynan shu yo'nalishda — progressiv, inklyuziv va qiymatga asoslangan islomiy moliya tizimini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, u "Moliya sektorini rivojlantirish bo'yicha yo'l xaritasi 2022–2026" strategik hujjatining ustuvor maqsadlariga muvofiq amalga oshirilgan.

BNM o'z faoliyatini uch asosiy yo'nalishda tashkil etmoqda: birinchidan, qiymatga asoslangan moliyaviy innovatsiyalarni kuchaytirish, ikkinchidan, Shariatga muvofiq tartibga solish muhitini yanada qulaylashtirish, uchinchidan, Malayziyaning xalqaro islomiy moliya markazi sifatidagi mavqeini mustahkamlash. Ushbu yondashuv orqali nafaqat iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, balki ijtimoiy adolatni ta'minlash va yashil iqtisodiyotga o'tishni tezlashtirish maqsad qilingan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda islomiy moliya tizimi va uning barqaror rivojlanish, inklyuziya hamda yashil iqtisodiyot bilan bog'liqligi bo'yicha jahon va mintaqaviy adabiyotlar sezilarli darajada kengaydi. Shu doirada O'zbekistondagi tadqiqotlar ham mazkur yo'nalishda ildiz otmoqda va Malayziya tajribasi bilan solishtirish imkonini bermoqda.

O'zbekistonda yozilgan bir qator ilmiy maqolalarda islomiy moliya tizimining joriy holati va istiqbollari tahlil qilingan. Masalan, Hulkar Olimjonovna Botirova "Overview of Islamic Finance in Uzbekistan: Challenges and Prospects" nomli maqolasida O'zbekistonda islomiy moliya loyihalarining imkoniyatlari, to'siqlari va rivojlanish istiqbollari yoritilgan. Unda, ayniqsa, moliyaviy inklyuziya va barqaror rivojlanish nuqtayi nazaridan islomiy moliyaning imkoniyatlari qayd etilgan [1].

Shuningdek, Farrux Ashurboyev va Eldor Tuxsanov "O'zbekistonda islom moliyasini joriy qilishning yo'llari" maqolasida mamlakatdagi amaliy jihatlar va huquqiy asoslar ko'rib chiqilgan. Mualliflar xususan, islomiy moliya institutlari faoliyatini yo'lga qo'yish uchun zarur bo'lgan shariat normativlari, moliyaviy mahsulotlar va xususiy sektor bilan hamkorlikdagi muammolarni tahlil qilishga e'tibor qaratganlar [2].

Bundan tashqari, Dilnozaxon Dilorxo'jayeva tomonidan yozilgan "Islomiy banklar tizimi va ularning faoliyatini O'zbekistonda rivojlantirish istiqbollari" maqolasida 2022-yilda islomiy banklar faoliyatining asosiy tamoyillari, foizsiz kreditlash, musharaka va mudoraba kabi instrumentlar tahlil qilingan. Ushbu ish O'zbekistondagi islomiy bank tizimini o'rganishda nazariy zamin yaratgan [3].

Adabiyotlar orasida, shuningdek, Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna "Experience of Islamic Financial Organizations in CIS Countries and Opportunities to Use It Effectively in Uzbekistan" maqolasida MDH mamlakatlari kontekstida islomiy moliya tajribalari tahlil qilingan. Ushbu maqolada O'zbekistondagi amaliyotga xorijiy tajribani tatbiq etish imkoniyatlari muhokama qilingan [4].

Mazkur adabiyotlar umumiy holda islomiy moliya tizimining normativ, institutsional va amaliy jihatlarini o'rganayotgan bo'lsa, Malayziya tajribasi 2024-yilda islomiy moliya tizimini progressiv va inklyuziv tarzda shakllantirish borasida strategik amallarni amalga oshirayotgan mamlakat sifatida adabiyotlarda alohida o'rin egallaydi.

Masalan, O'zbekistondagi tadqiqotlarda ko'proq "shariat asosida islomiy banklarni joriy etish" yoki "kreditlash instrumentlari" masalalari muhokama qilingan bo'lsa, Malayziyada e'lon qilingan hisobotlarga ko'ra, islomiy moliya barqaror iqtisodiy o'sish, yashil iqtisodiyotga o'tish va moliyaviy inklyuziya kabi kengroq maqsadlar bilan bog'langan. Bu jihat adabiyotlarda yetarlicha chuqur tahlil qilinmagan bo'lishi mumkin, shu bois Malayziya tajribasi mazkur ilmiy doirani kengaytirishga xizmat qiladi.

Masalan, Botirova 2023-yilda islomiy moliya va yashil iqtisodiyot integratsiyasini o'rganar ekan, O'zbekistonda bu yo'nalishning katta "potensial"ga ega ekanini ta'kidlagan [5]. Malayziya esa bu potensialni amalda — "Greening Halal Businesses", SRI Sukuk va VBI mexanizmlari orqali — muvaffaqiyatli amalga oshirib bormoqda.

Shunday qilib, adabiyotlar sharhi shuni ko'rsatadiki, O'zbekistondagi ilmiy tadqiqotlar asosan islomiy moliyaning joriy strukturalari va qonunchilik bazasiga e'tibor qaratgan, ijtimoiy inklyuziya, yashil iqtisodiyot va eksportga yo'naltirilgan halol biznes kabi yo'nalishlar esa nisbatan kamroq yoritilgan. Malayziya tajribasi aynan shu kam yoritilgan yo'nalishlarda strategik tashabbuslarni amalga oshirayotgani sababli, ushbu maqola ilmiy bo'shliqlarni to'ldirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada foydalanilgan ma'lumotlar Bank Negara Malaysia (BNM)ning 2024-yilgi yillik hisobotlari, Shariat Kengashi qarorlari, Qiymatga asoslangan vositachilik moliyalashtirish va investitsiya ta'sirini baholash tizimi bo'yicha sektor yo'riqnomalari hamda islomiy moliya bozorini tartibga soluvchi siyosat hujjatlaridan olingan. Ma'lumotlar kontent tahlili usuli yordamida qayta ishlanib, ularning ichki bog'liqligi, maqsod Shariat tamoyillariga muvofiqligi va moliyaviy inklyuziyaga ta'siri baholandi.

Bundan tashqari, tahlilda statistik ma'lumotlardan ham foydalanilgan: 2023-yildan 2024-yilga o'tish davrida islomiy banklarning umumiy moliya tizimidagi ulushi 45,6 foizdan 46,6 foizga, takaful sektorining ulushi esa 23,4 foizdan 23,9 foizga oshgani qayd etilgan. Shu bilan birga, RM25,9 milliard miqdoridagi "yashil" moliyalashtirish loyihalari islomiy banklar tomonidan amalga oshirilgan [6].

TAHLIL VA NATIJALAR

Malayziya islom moliya tizimining o'ziga xos jihatlaridan biri — Qiymatga asoslangan vositachilik (Value-based Intermediation, VBI) konsepsiyasining joriy etilganligidir. Ushbu yondashuv islomiy moliya institutlarining faoliyatini faqat daromad olish bilan cheklamay, balki iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik qiymat yaratishga yo'naltiradi. VBI konsepsiyasi orqali islomiy banklar jamiyatga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan va barqaror rivojlanishga xizmat qiladigan moliyaviy loyihalarni moliyalashtirishga e'tibor qaratmoqda.

Qiymatga asoslangan vositachilik — bu islomiy moliya institutlarining faoliyatini faqat foyda olishga emas, balki ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik qiymat yaratishga yo'naltiruvchi konsepsiyadir. Uning mohiyati shundan iboratki, moliyaviy vositachilik jarayonida yaratiladigan har bir iqtisodiy faoliyat shariat tamoyillariga muvofiq bo'lib, adolat, barqarorlik, hamjihatlik va inson farovonligini ta'minlashga xizmat qilishi kerak.

Qiymatga asoslangan vositachilik konsepsiyasining asosiy maqsadi — islom moliya institutlarini "faoliyatdan qiymatga o'tuvchi" bosqichga olib chiqishdir, ya'ni moliyaviy operatsiyalar orqali jamiyatga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan natijalarni yaratish. Bu yondashuv maqsod ash-shari'a (shariatning maqsadlari) konsepsiyasi bilan uzviy bog'liq bo'lib, inson hayoti, mulki, dini, aqli va naslini himoya qilish tamoyillarini iqtisodiy faoliyatga integratsiya qiladi.

Qiymatga asoslangan vositachilik konsepsiyasining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

1. Ijtimoiy adolat va inklyuziya. Qiymatga asoslangan vositachilik orqali islomiy banklar moliyaviy xizmatlarni aholining barcha qatlamlariga, ayniqsa, past daromadli guruhlar va kichik tadbirkorlik subyektlariga yo'naltiradi. Shu orqali moliyaviy tizimda tenglik va inklyuzivlik ta'minlanadi.

2. Barqaror rivojlanish va ekologik mas'uliyat. Islom moliya institutlari qiymatga asoslangan vositachilik tamoyillari asosida ekologik xavfsizlikni qo'llab-quvvatlaydigan, yashil energiya va barqaror infratuzilma loyihalarini moliyalashtiradi. Shu orqali islom moliyasi Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDG) bilan uyg'unlashadi.

3. Axloqiy boshqaruv va shaffoflik. Qiymatga asoslangan vositachilik modeli islomiy banklar faoliyatida korporativ boshqaruv, mas'uliyat va hisobdorlik tamoyillarini kuchaytiradi. Bu esa mijozlar ishonchini mustahkamlab, moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi.

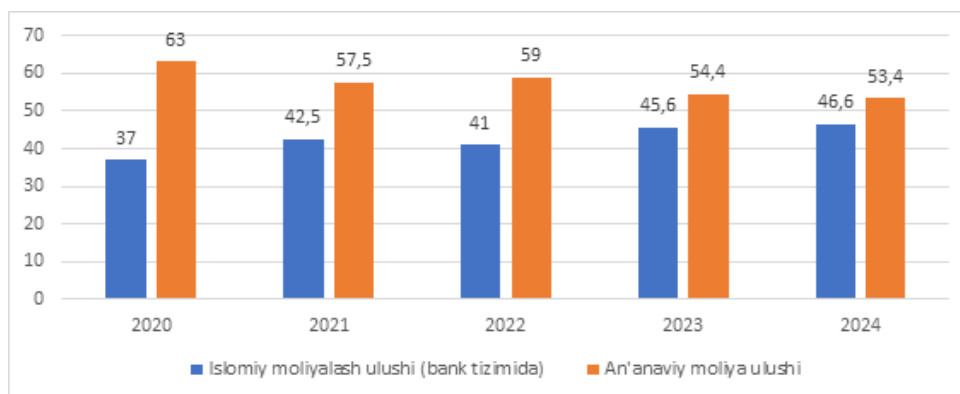
4. Innovatsiya va raqamli transformatsiya. Malayziyada qiymatga asoslangan vositachilik raqamli texnologiyalar bilan integratsiya qilingan. Fintech yechimlar orqali VBI asosida ishlab chiqilgan raqamli moliyaviy mahsulotlar (masalan, e-zakat, waqf-fintech, crowdfunding platformalari) aholining keng qatlamlariga moliyaviy xizmatlarni tezkor va shaffof tarzda yetkazib beradi [6].

Bank Negara Malaysia tomonidan 2022–2026-yillar uchun ishlab chiqilgan yo'lxaritada qiymatga asoslangan vositachilik konsepsiyasi islom moliya sektorining markaziy ustuvor yo'nalishi sifatida belgilangan. 2024-yil holatiga ko'ra, Malayziyaning barcha yirik islomiy banklari — Bank Islam Malaysia, CIMB Islamic va Maybank Islamic — qiymatga asoslangan vositachilik tamoyillarini o'z strategiyalariga integratsiya qilgan.

Bank Negara Malaysia ma'lumotlariga ko'ra, qiymatga asoslangan vositachilik asosida faoliyat yurituvchi banklarda:

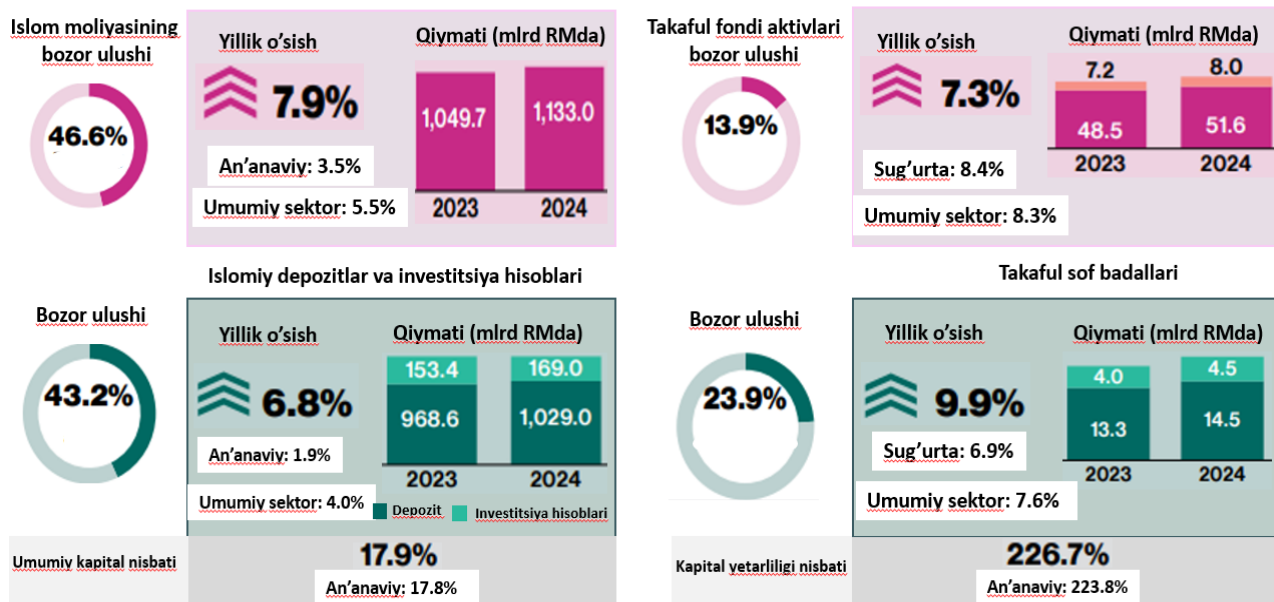
- moliyaviy inklyuziya darajasi 15 foizga oshgan;
- barqaror investitsiyalar hajmi 27 foizga kengaygan;
- ijtimoiy mas'uliyatli moliyaviy mahsulotlar ulushi esa so'nggi uch yilda ikki baravar ko'paygan.

Ushbu natijalar Malayziyada islom moliyasi faqat iqtisodiy foyda vositasi emas, balki ijtimoiy va axloqiy rivojlanish omili sifatida qarayotganini tasdiqlaydi (1,2-rasm).

1-rasm. 2020-2024-yillar oralig'ida Malayziyada islom moliyasi va an'anaviy moliya ulushi¹

1 Muallif ishlanmasi.

2-rasm. 2023-2024-yillar oralig'ida Malayziyada islom moliyasining ko'rsatkichlari²

2024-yilda islomiy moliyalashtirish hajmi 1 133,0 milliard ringgitni tashkil etib, o'tgan yilga nisbatan 7,9 foizga oshdi. Bu ko'rsatkich an'anaviy moliya tizimidagi 3,5 foizlik o'sishdan deyarli ikki baravar yuqori. Bozor ulushi esa 46,6 foizga yetdi. Ushbu natija shariatga mos moliyaviy mahsulotlarga talab ortib borayotganini, ularning iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy ishonchni mustahkamlashdagi o'rini ko'rsatadi.

Islomiy depozitlar 2024-yilda 1 029,0 milliard ringgit, investitsiya hisoblari esa 169,0 milliard ringgitni tashkil etdi. Yillik o'sish mos ravishda 6,8 foizni tashkil etib, an'anaviy moliya sektoridagi 1,9 foizlik o'sishdan uch baravar yuqori bo'ldi. Bozor ulushi 43,2 foizga yetdi. Kapital yetariligi nisbati 17,9 foiz bo'lib, bu sog'lom moliyaviy barqarorlikni ifodalaydi. Ushbu natijalar islom moliyaviy institutlarining risklarni baham ko'rish va adolatli foyda taqsimoti tamoyillari asosida samarali boshqarilayotganini tasdiqlaydi.

Takaful (islomiy sug'urta) fondi aktivlari hajmi 2024-yilda 59,6 milliard ringgitga yetib, 7,3 foizlik o'sishni qayd etdi. Bozor ulushi 13,9 foizni tashkil etgan bo'lsa-da, o'sish sur'ati yuqori. Eng katta segment — oilaviy (family) takaful bo'lib, bu aholining uzoq muddatli moliyaviy himoya va jamg'arma ehtiyoji ortib borayotganini ko'rsatadi.

Takaful badallari 2024-yilda 9,9 foizga o'sib, umumiy hajmi 19,0 milliard ringgitga yetdi. Kapital yetariligi nisbati 226,7 foizni tashkil etib, sug'urta sektoridagi o'rtacha ko'rsatkichdan yuqori natija qayd etildi. Bu esa islomiy sug'urta kompaniyalarining moliyaviy zarbalarga nisbatan yuqori bardoshlilikka ega ekanini bildiradi.

Umuman olganda, islom moliya sektori 2024-yilda Malayziya moliyaviy tizimining yarmiga yaqin qismini egalladi: islomiy moliyalashtirish umumiy kreditlarning 46,6 foizini, islomiy depozitlar 43,2 foizini, takaful esa sug'urta bozorining 13,9–23,9 foizini tashkil etdi.

Malayziyaning "Greening Halal Businesses" (GHB) dasturi islomiy moliya sektorini yashil iqtisodiyotga integratsiyalash yo'lidagi strategik tashabbus sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu dastur doirasida davlat va moliyaviy institutlar hamkorligida halol korxonalar, xususan kichik va o'rta biznes subyektlarini energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etishga yo'naltirish choralari ko'rilgan. Natijada, ushbu yondashuv eksport salohiyatini oshirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish hamda atrof-muhitga salbiy ta'sirni qisqartirish orqali uzoq muddatli raqobatbardoshlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Amaliy jihatdan GHB dasturi ikki bosqichli yordam mexanizmini o'z ichiga oladi: "capacity building" (salohiyatni oshirish) va "carbon accounting" (uglerod hisobi) vositalarini qamrab olgan boshlang'ich bosqich, shuningdek, ishtirokchi banklar orqali moliyaviy instrumentlar bilan qo'llab-quvvatlanadigan keyingi bosqich. 2025-yil budjeti doirasida ajratilgan RM15 millionlik grant dasturga dastlabki moliyaviy turtki bo'lib xizmat qilmoqda. Ushbu mablag'lar kichik va o'rta biznes subyektlari uchun "yashil sertifikat" olish yoki energiya samarador texnologiyalarni xarid qilish kabi xarajatlarni qisman qoplash imkonini yaratadi. Bizning fikrimizcha, ushbu yondashuvning strategik ahamiyati shundaki, u bozorga kirish xarajatlarini kamaytirish bilan birga, yashil mahsulotlarga bo'lgan talabni moliyaviy jihatdan rag'batlantiradi. Natijada, halol sektor qiymat zanjiri bo'ylab barqaror eksport oqimlari shakllanib, milliy daromad va bandlik darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

2 Bank Negara of Malaysianing 2024-yilgi reporti asosida muallif tomonidan tayyorlangan

CAKNA I va CAKNA II dasturlari esa davlat xaridlari doirasida kichik va o'rta korxonalarning likvidligini ta'minlashga mo'ljallangan amaliy moliyaviy instrumentlardir. 2021-yildan buyon CAKNA I orqali 305 ta kichik va o'rta korxona RM919 million miqdorida qarzsiz moliyalashtirishdan foydalangan. Dasturning barcha vazirlik va shtat organlarini qamrab olishi moliyaviy yordamning tizimli va keng qamrovli ekanini ko'rsatadi. CAKNA II esa, asosan, loyiha amalga oshirish bosqichida kichik pudratchilar (G1–G4 toifadagi korxonalar) uchun ishlab chiqilgan bo'lib, ularning likvidlik muammolarini qisqa muddatda hal etishga yordam beradi. Shu tariqa, ushbu dasturlar davlat xaridlari tizimida kichik tadbirkorlarning ishtirokini mustahkamlash, pudratchilar zanjiriga bo'lgan ishonchni oshirish va iqtisodiyotda pul aylanish tezligini saqlashga xizmat qilmoqda. Bizningcha, ushbu mexanizmlar nafaqat moliyaviy barqarorlikni, balki mahalliy bandlikni qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy barqarorlik omili sifatida ham katta ahamiyatga ega.

“Maqasid Shariah Scorecard” (MSS) tizimi takaful sektorida joriy etilgan innovatsion qiymat o'lchov platformasidir. Ushbu tizim orqali takaful operatorlari o'z faoliyatini maqosid ash-shari'a — ya'ni shariat maqsadlariga muvofiq tarzda baholash imkoniga ega bo'ldilar. MSS tizimida asosiy natija ko'rsatkichlari (KPIlar) moliyaviy bardoshlilik, samarali boshqaruv, jamiyatni kuchaytirish va axloqiy me'yorlarga amal qilish kabi to'rtta ustuvor yo'nalish bo'yicha o'lchanadi [9]. Ushbu yondashuv kompaniyalarni faqat moliyaviy samaradorlik bilan cheklanmasdan, ijtimoiy ta'sir, jamiyat manfaatlarini va korporativ mas'uliyat darajasini ham hisobga olishga undaydi. Natijada, MSS tizimi takaful operatorlarini yanada shaffof va ijtimoiy mas'uliyatli faoliyat yuritishga yo'naltiradi. Shuningdek, MSS indeksleri orqali olingan ma'lumotlar siyosatchilar va regulyatorlarga ijtimoiy ta'sirga ega subsidiyalar yoki qo'shimcha imtiyozlarni yanada maqsadli yo'naltirish imkonini beradi.

Yashil va ijtimoiy javobgarlik sukuklari (SRI Sukuk) bozorining 2024-yilda RM11,9 milliardga yetgani Malayziyada barqaror moliyalashtirish infratuzilmasi sezilarli darajada kengayganini ko'rsatadi. 2017-yildan beri ushbu ko'rsatkich to'qqiz barobar o'sgani kuzatilmoqda. Bunday o'sish davlat va xususiy sektor o'rtasidagi yashil investitsiyalarni moliyalashtirishdagi hamkorlikning kuchaygani, Yashil va ijtimoiy javobgarlik sukuklari tamoyillariga asoslangan loyiha portfellarining kengaygani hamda investorlarning ekologik va ijtimoiy ta'sirga ega aktivlarga bo'lgan qiziqishi ortganini anglatadi.

Iqtisodiy jihatdan, sukuklar energiya o'tish loyihalari, suv infratuzilmasi, sog'liqni saqlash va ijtimoiy soha tashabbuslarini moliyalashtirish imkonini beradi. Siyosiy nuqtayi nazardan esa, ushbu mexanizm milliy energiya o'tish strategiyasini moliyaviy jihatdan mustahkamlab, mamlakatni iqlim va ijtimoiy barqarorlik bo'yicha global maqsadlarga yaqinlashtiradi.

“Wakalah bi al-khadamat” asosidagi Malayziya hukumatining investitsiya majburiyati (MGII) islomiy davlat investitsiya instrumentlari doirasida muhim innovatsiya sifatida e'tirof etiladi³. Ushbu mexanizm murabaha asosidagi an'anaviy strukturalarga nisbatan yanada moslashuvchan va zamonaviy bo'lib, wakalah (agentlik) kontrakti orqali xizmat ko'rsatish hamda investitsiyani tashkil etishga asoslanadi. Shariat Maslahat Kengashi tomonidan bu strukturani ma'qullash MGII instrumentining shariatga muvofiqligini ta'minlab, uni xalqaro investorlar uchun jozibador qiladi. Wakalah bi al-khadamat modelining afzalligi shundaki, u investorlar va davlat agentlari o'rtasida huquqiy aniqlikni ta'minlaydi, shu orqali likvidlikni oshirib, davlat qimmatli qog'ozlari bozorini shariatga muvofiq tarzda diversifikatsiya qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Malayziya tajribasi shuni ko'rsatadiki, islomiy moliya tizimi nafaqat moliyaviy barqarorlikni, balki iqtisodiy adolat va ijtimoiy farovonlikni ham ta'minlash imkoniyatiga ega. Bank Negara Malaysia (BNM)ning 2024-yildagi faoliyati bu borada muhim konseptual yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etgan. Ayniqsa, qiymatga asoslangan vositachilik tamoyillari orqali moliyaviy vositachilikni maqosid Shariatga moslashtirish va real iqtisodiyotga ta'sirini kuchaytirish bo'yicha sezilarli yutuqlarga erishilgan.

Shariat Kengashining 2024-yilgi qarorlari esa Shariat asosida zamonaviy moliyaviy instrumentlarni kengaytirish uchun huquqiy asos yaratdi. Masalan, “prognoz asosida risklardan himoyalaniish” mexanizmining risklarni oldindan boshqarish vositasi sifatida Shariatga muvofiq deb e'tirof etilishi yoki “tavarruq” amaliyotiga oid yangilangan me'yorlar — bularning barchasi islomiy moliyani global moliyaviy tizim bilan uyg'unlashtirishga xizmat qilmoqda.

Yashil sukuklar, vaqf asosidagi moliyaviy vositalar va ijtimoiy ta'sirli investitsiyalar orqali islomiy moliya nafaqat barqarorlikni, balki Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror taraqqiyot maqsadlari (SDG) bilan uyg'un iqtisodiy modellarni ham shakllantirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, Malayziya islomiy moliyani “progressiv va inklyuziv iqtisodiy o'sish” modeli sifatida targ'ib etayotgan eng ilg'or mamlakatlardan biri hisoblanadi.

3 Malayziya hukumatining investitsiya majburiyati — bu Malayziya hukumati tomonidan chiqariladigan islomiy davlat qimmatli qog'ozlari bo'lib, u shariat tamoyillariga muvofiq investitsiya instrumenti sifatida ishlab chiqilgan. U orqali davlat ichki va tashqi bozorlardan mablag' jalb qiladi, ya'ni bu — davlat qarzini islomiy asosda boshqarish vositasidir.

Yuqoridagi tahlillar shuni tasdiqlaydiki, 2024-yilda Malayziyada islomiy moliya sektori strategik innovatsiyalar, normativ yengilliklar va xalqaro hamkorlik orqali sezilarli o'sishga erishdi. BNM tomonidan amalga oshirilgan siyosatlar nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ekologik jihatdan ham ijobiy natijalar berdi.

Kelgusida ushbu model boshqa musulmon mamlakatlari, xususan Markaziy Osiyo davlatlari uchun ham islomiy moliya tizimini modernizatsiya qilishda namuna bo'lishi mumkin. Shariatga asoslangan, barqaror va inklyuziv moliya tizimi iqtisodiy adolatni ta'minlash, kambag'allikni kamaytirish hamda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish uchun muhim mexanizm sifatida o'z dolzarbligini saqlab qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Botirova, H. O. (2023). Overview of Islamic Finance in Uzbekistan: Challenges and Prospects. *European Science Review*, №2, 45–53.
2. Ashurboyev, F. & Tuxsanov, E. (2022). O'zbekistonda islom moliyasini joriy qilishning yo'llari. *Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot jurnali*, №3, 64–71.
3. Dilovarxo'jayeva, D. D. (2022). Islomiy banklar tizimi va ularning faoliyatini O'zbekistonda rivojlantirish istiqbollari. *Muhandislik va iqtisodiyot jurnali*, №2, 77–85.
4. Sattarova, D. D. (2023). Experience of Islamic Financial Organizations in CIS Countries and Opportunities to Use It Effectively in Uzbekistan. *Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot jurnali*, №4, 59–68.
5. Botirova, H. O. (2023). Islomiy moliya va yashil iqtisodiyot integratsiyasi: O'zbekiston uchun imkoniyatlar. *Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot jurnali*, №5, 40–49.
6. Bank Negara Malaysia (2025). Annual Report 2024: Promoting a Progressive and Inclusive Islamic Financial System. Kuala Lumpur.
7. Islamic Financial Services Board (IFSB). (2024). Islamic Financial Stability Report. Kuala Lumpur.
8. World Bank & IsDB. (2024). Greening Halal Businesses Initiative Report.
9. Malaysian Takaful Association (2024). Maqasid Shariah Scorecard (MSS) Framework.
10. ASEAN Capital Markets Forum (2024). ASEAN Green Bond and SRI Sukuk Guidelines.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
